

Kazalo

1	Uvod	15
1.1.	Kaj je teorija polja?	15
1.2.	Koncept polja in delovanje na daljavo	15
1.3.	So fundamentalna polja ali potenciali?	15
1.4.	Klasična in kvantna teorija polja	16
2	Matematični repetitorij	17
2.1.	Vektorji	17
2.2.	Tenzorji	19
2.3.	Štirivektorji	20
2.4.	Štiritenzorji	20
3	Statično električno polje	23
3.1.	Coulombova sila med naboji	23
3.2.	Velikost in enota električnega naboja	23
3.3.	Jakost električnega polja	24
3.4.	Velikost in enota jakosti električnega polja	24
3.5.	Električne silnice	25
3.6.	Električna cirkulacija	26
3.7.	Električni pretok	27
3.8.	Električni potencial	28
3.9.	Diferencialni operator ∇	28
3.10.	Velikost in enota za električni potencial	30
3.11.	Ekvipotencialne ploskve	30
3.12.	Princip superpozicije	31
3.13.	Gostota naboja	32
3.14.	Diracova delta funkcija	32
3.15.	Primeri gostote naboja	35
3.15.1.	Točkast naboj	35
3.15.2.	Točkast dipol	35
3.15.3.	Površinsko porazdeljen naboj	35
3.15.4.	Površinsko porazdeljen dipol	36

3.15.5.	Volumsko porazdeljen naboj	36
3.15.6.	Volumsko porazdeljen dipol	36
3.16.	Integralna oblika Gaussovega izreka	37
3.17.	Izrek Gaussa - Ostrogradskega	38
3.18.	Diferencialna oblika Gaussovega izreka	38
3.19.	Primeri električnih polj	39
3.19.1.	Električno polje površinske porazdelitve naboja	39
3.19.2.	Električno polje površinske porazdelitve dipola	39
3.20.	Maxwellovi enačbi za statično električno polje	40
3.21.	Poissonova in Laplaceova enačba	41
3.21.1.	Greenova funkcija Poissonove enačbe	41
3.21.2.	Greenova funkcija v neskončnem homogenem prostoru	43
3.21.3.	Greenova funkcija v nehomogenem prostoru	43
3.21.4.	Splošna rešitev Poissonove enačbe	45
3.21.5.	Greenova enačba	46
3.22.	Teorem o srednji vrednosti	47
3.23.	Earnshawjev teorem in stabilnost snovi	48
3.24.	Thomsonov problem	48
3.25.	Elektrostatska energija	49
3.25.1.	Elektrostatska energija v zunanjem polju	49
3.25.2.	Celotna elektrostatska energija polja	50
3.25.3.	Elektrostatska energija polja kot funkcional gostote naboja	50
3.26.	Gostota elektrostatske energije polja	51
3.27.	Sila kot funkcional električnega polja	52
3.28.	Napetostni tenzor električnega polja	53
3.28.1.	Napetosti in silnice električnega polja	54
3.29.	Sila med točkastima nabojema	54
3.29.1.	Enaka naboja	54
3.29.2.	Nasprotna naboja	55
3.30.	Multipolni razvoj električnega potenciala	55
3.31.	Polje in potencial točkastega električnega dipola	57
3.32.	Multipolen razvoj elektrostatske energije	58
3.33.	Sila in navor v zunanjem električnem polju	59
4	Statično magnetno polje	61
4.1.	Ampèrova sila med tokovnimi vodniki	61
4.2.	Električni tok	62
4.3.	Velikost in enota električnega toka	62
4.4.	Gostota magnetnega polja	63
4.5.	Velikost in enota gostote magnetnega polja	63
4.6.	Magnetne silnice	64
4.7.	Magnetna cirkulacija	65

4.8.	Magnetni pretok	65
4.9.	Gostota električnega toka	66
4.10.	Primeri gostote toka	66
4.10.1.	Gostota toka pri gibanju zvezne porazdelitve nabojev	66
4.10.2.	Gostota toka za linearen vodnik	67
4.10.3.	Gostota toka pri gibanju točkastega naboja	67
4.10.4.	Povišinsko porazdeljena gostota toka	68
4.11.	Tokovnice	68
4.12.	Ampèrov izrek	69
4.13.	Vektorski potencial	69
4.14.	Vektorski potencial tuljave	70
4.14.1.	Vektorski potencial znotraj tuljave	70
4.14.2.	Vektorski potencial zunaj tuljave	70
4.14.3.	Eliminacija vektorskega potenciala	71
4.14.4.	Diracova struna	72
4.15.	Princip superpozicije	73
4.16.	Magnetna sila	73
4.17.	Magnetna sila na točkast naboj	74
4.18.	Maxwellovi enačbi za statično magnetno polje	74
4.19.	Helmholtzov izrek	75
4.20.	Poissonova enačba za vektorski potencial	76
4.20.1.	Magnetni potencial ravne žice	77
4.21.	Biot - Savartova enačba	78
4.21.1.	Magnetno polje ravne žice	79
4.22.	Magnetna energija	80
4.22.1.	Magnetna energija v zunanjem polju	80
4.22.2.	Magnetna energija polja kot funkcional gostote toka	81
4.22.3.	Celotna magnetna energija	81
4.23.	Gostota magnetne energije polja	83
4.24.	Sila kot funkcional magnetnega polja	84
4.25.	Tenzor napetosti magnetnega polja	84
4.25.1.	Napetosti in silnice magnetnega polja	85
4.26.	Sila med ravnima vodnikoma	85
4.26.1.	Tokova v različnih smereh	86
4.26.2.	Tokova v istih smereh	86
4.27.	Multipolni razvoj magnetnega polja	87
4.28.	Magnetno polje točkastega magnetnega dipola	88
4.29.	Ampérova ekvivalenca	89
4.30.	Multipolni razvoj magnetne energije	89
4.31.	Sila in navor v zunanjem magnetnem polju	90

5	Kvazistatična polja	93
5.1.	Faradayevo in Henryjevo odkritje	93
5.2.	Maxwellova formulacija elektromagnetne indukcije	94
5.3.	Popravljen sistem Maxwellovih enačb	95
5.3.1.	Elektromagnetna potenciala za kvazistatična polja	96
5.3.2.	Elektromagnetni potenciali in Maxwellove enačbe	96
5.4.	Prevodniki in Ohmov zakon	97
5.4.1.	Časovna konstanta prevodnika	98
5.5.	Površina prevodnika je ekvipotencialna ploskev	98
5.6.	Mikroskopski izvor prevodnosti	99
5.7.	Velikost in enota električne prevodnosti	100
5.8.	Upornost	100
5.8.1.	Disipacija energije	101
5.8.2.	Disipacija in elektromagnetni potenciali	102
5.8.3.	Disipacija in voltni člen	102
5.9.	Kapacitivnost	103
5.9.1.	Lastna kapacitivnost krogle	104
5.10.	Induktivnost	105
5.10.1.	Lastna induktivnost tuljave	106
5.11.	Časovno spreminjanje toka v vodniku	106
5.12.	RCL tokokrog	107
5.12.1.	Sklopljena RCL tokokroga	108
5.12.2.	Vodnik z vsiljenim nihanjem zunanje napetosti	109
5.13.	Kožni pojav	110
5.13.1.	Osnovna enačba kožnega pojava	110
5.13.2.	Geometrija polj in ustrezna rešitev	111
5.13.3.	Tok skozi cilindrični vodnik	112
5.13.4.	Upor kot funkcija frekvence	112
6	Maxwellove enačbe	115
6.1.	Ohranjanje naboja	115
6.2.	Maxwellov premikalni tok	116
6.2.1.	”Maxwellov največji prispevek k fiziki”	117
6.3.	Popoln set Maxwellovih enačb	117
6.4.	Kvazielastični modeli Maxwellovih enačb	118
6.5.	Ohranitveni zakoni	119
6.5.1.	Ohranjevanje energije	120
6.5.2.	Ohranjevanje gibalne količine	121
6.5.3.	Ohranjevanje vrtilne količine	124
6.6.	Stefan - Boltzmannov zakon	126
6.7.	Virialni teorem	127
6.8.	Ohranitveni zakoni in hitrost širjenja motnje	128

6.9.	Simetrizacija Maxwellovih enačb	130
6.10.	Elektromagnetna dualnost	130
6.11.	Magnetni monopol	132
6.11.1.	Magnetni in električni monopol	132
6.11.2.	Diracova kvantizacija	133
7	Elektromagnetno polje v snovi	135
7.1.	Električno polje v snovi	135
7.1.1.	Vežan naboj	135
7.1.2.	Polarizacija	136
7.1.3.	Konstitutivna relacija za električno polje v snovi	136
7.1.4.	Polarizacija in gostota električnega dipolnega momenta . . .	137
7.1.5.	Klasifikacija snovi po odzivu na električno polje	138
7.2.	Magnetno polje v snovi	139
7.2.1.	Vežan tok	139
7.2.2.	Magnetizacija	139
7.2.3.	Konstitutivna relacija za magnetno polje v snovi	140
7.2.4.	Magnetizacija in gostota magnetnega dipolnega momenta .	141
7.2.5.	Klasifikacija snovi po odzivu na magnetno polje	142
7.3.	Maxwellove enačbe v snovi	142
7.4.	Ohranjevalni zakoni v snovi	143
7.4.1.	Ohranjevanje energije	143
7.4.2.	Ohranjevanje gibalne količine	144
7.4.3.	Napetostni tenzor: Minkowski vs. Abraham	144
7.5.	Robni pogoji za Maxwellove enačbe	145
7.5.1.	Robni pogoj za $\mathbf{B}$	146
7.5.2.	Robni pogoj za $\mathbf{D}$	147
7.5.3.	Robni pogoj za $\mathbf{E}$	147
7.5.4.	Robni pogoj za $\mathbf{H}$	148
8	Frekvenčna odvisnost dielektrične funkcije	149
8.1.	Frekvenčna dekompozicija polja	150
8.2.	Frekvenčno odvisna dielektrična funkcija	150
8.3.	Lastnosti frekvenčno odvisne dielektrične funkcije	151
8.3.1.	Parnost $\varepsilon(\omega)$	151
8.3.2.	Limita $\varepsilon(\omega \rightarrow 0)$	152
8.3.3.	Analitičnost $\varepsilon(\omega)$	152
8.3.4.	Limita $\varepsilon(\omega \rightarrow \infty)$	153
8.4.	Kramers-Kronigove relacije	153
8.4.1.	Glavna vrednost integrala in Hilbertova transformacija . . .	153
8.4.2.	Plemljeva enačba	154
8.4.3.	Hilbertove transformacije za pozitivne ω	155

8.4.4.	Kramers - Kronigove relacije	155
8.5.	Disipacija energije in $\Im\epsilon(\omega)$	156
8.6.	Modeli $\epsilon(\omega)$	158
8.6.1.	Gibalna enačba za vezani naboj	158
8.6.2.	Debyejeva relaksacija	159
8.6.3.	Lorentzova relaksacija	160
8.6.4.	Plazemska relaksacija	160
8.6.5.	Shematski pogled na frekvenčno disperzijo	161
8.7.	Dielektrična disperzija vode	162
8.8.	Frekvenčni odziv prevodnikov	163
8.8.1.	Frekvenčno odvisna prevodnost	164
8.8.2.	Frekvenčno odvisna prevodnost in dielektrična funkcija	165
8.8.3.	Plazma	166
9	Elektromagnetno valovanje	169
9.1.	Valovna enačba v vakuumu	169
9.2.	Rešitve valovne enačbe v vakuumu	170
9.3.	Valovna enačba v snovi	171
9.4.	Geometrija elektromagnetnega vala	172
9.5.	Polarizacija elektromagnetnega vala	174
9.5.1.	Linearno polariziran val	174
9.5.2.	Eliptično polariziran val	175
9.5.3.	Dekompozicija polarizacije	175
9.6.	Energijski tok in svetlobni tlak	176
10	Elektromagnetni potenciali	181
10.1.	Definicija elektromagnetnih potencialov	181
10.2.	Umeritvena transformacija	181
10.2.1.	Lorentzova umeritev	182
10.2.2.	Umeritvena transformacija in ohranjevanje naboja	183
10.3.	Riemann - Sommerfeldove enačbe	184
10.3.1.	Retardirani potenciali	185
10.3.2.	Avansirani potenciali	187
10.4.	Lienard - Wiechertovi potenciali	188
10.4.1.	Električno polje gibajočega se naboja	190
10.4.2.	Magnetno polje gibajočega se naboja	192
10.4.3.	Geometrija polj	192
10.5.	Hitrostni in sevalni del polja	193
10.5.1.	Hitrostni del polja - prvič	194
10.5.2.	Hitrostni del polja - drugič	196

11 Sevanje	199
11.1. Sevalni del Lienard - Wiechertovega polja	199
11.2. Sevanje pospešenega naboja	200
11.2.1. Hitrost in pospešek vzporedna	200
11.2.2. Hitrost in pospešek pravokotna	203
11.2.3. Ciklotronsko sevanje	205
11.2.4. Sinhrotronsko sevanje	205
11.3. Nestabilnost klasičnega atoma	206
11.4. Splošna teorija elektromagnetnega sevanja	207
11.4.1. Sevalna umeritev	207
11.4.2. Transverzalna gostota toka	208
11.4.3. Sevalni potencial transverzalnih tokov	209
11.4.4. Sevalni del EM polj	211
11.4.5. Sevalno polje transverzalnih tokov	211
11.4.6. Izsevana moč transverzalnih tokov	212
11.5. Dipolno sevanje	213
11.6. Sevanje linearne antene	214
11.7. Reakcijska sila sevanja	215
11.7.1. Potenciali in polja	216
11.7.2. Sila radiacijske reakcije	218
11.7.3. Elektromagnetna renormalizacija mase	219
11.7.4. Pobegle rešitve Abraham - Lorentzove enačbe	220
11.7.5. Diracova rešitev Abraham - Lorentzove enačbe	221
11.7.6. Diracov predpospešek	221
11.7.7. Možne razrešitve paradoksa Diracovega predpospeška	222
12 Hamiltonske metode v teoriji polja	223
12.1. Ponovitev osnov hamiltonskih metod v klasični fiziki	223
12.2. Lagrangeova funkcija nabitega delca v polju	224
12.2.1. Lagrangeova funkcija in umeritvena transformacija	225
12.3. Hamiltonova funkcija nabitega deleca v polju	226
12.4. Schwarzschildova invarianta	227
12.5. Lagrangeova funkcija elektromagnetnega polja	227
12.5.1. Euler-Lagrangeove enačbe in Riemann-Sommerfeldove enačbe	228
12.5.2. Riemann-Sommerfeldove enačbe	230
12.6. Hamiltonova funkcija elektromagnetnega polja	231
12.6.1. Status lagrangeovske in hamiltonovske formulacije teorije elektromagnetnega polja	233
12.7. Hamiltonova funkcija kot prvi integral	234
12.8. Darwinova hamiltonka	235
12.9. Umeritvena invariantnost in kvantna mehanika	237

13 Posebna teorija relativnosti	241
13.1. Galilejeva transformacija	241
13.2. Postulat univerzalnosti svetlobne hitrosti	242
13.3. Štiridimenzionalni vrtež	243
13.4. Kot vrtenja	243
13.5. Lorentzova transformacija	244
13.5.1. Časovni raztezek	245
13.5.2. Prostorski skrček	246
13.6. Valovna enačba in Lorentzova transformacija	246
13.7. Prostor Minkowskega	247
13.8. Lorentzova transformacija v prostoru Minkowskega	248
13.9. Invariantni interval	251
13.9.1. Lastni čas	252
13.10. Princip splošne kovariantnosti	253
13.11. Štirivektor gradienta	253
13.12. Štirivektor hitrosti	254
13.13. Štirivektor gibalne količine	255
13.14. Štirivektor pospeška	256
13.14.1. Paradoks dvojčkov	257
13.15. Sila Minkowskega	259
13.16. Valovni štirivektor	261
13.16.1. Dopplerjev pojav	262
13.16.2. Aberacija	263
14 Kovarianten zapis Maxwellovih enačb	265
14.1. Štirivektor toka izvorov polja	265
14.2. Štirivektor elektromagnetnega potenciala	266
14.3. Schwarzschildova inavarianta	267
14.4. Kovariantna akcija nabitega delca	268
14.5. Relativistične Euler-Lagrangeove enačbe za nabit delec	269
14.6. Lorentzova sila	270
14.7. Kovariantna oblika Riemann - Sommerfeldovih enačb	270
14.7.1. Lorentzova umeritev in kontinuitetna enačba	271
14.8. Kovariantni tenzor elektromagnetnega polja	272
14.9. Lorentzove transformacije za polja	273
14.9.1. Hitrosti del polja gibajočega se naboja	273
14.10. Kontravariantni in mešani tenzor elektromagnetnega polja	275
14.11. Kovariantna akcija elektromagnetnega polja	276
14.12. Dve Maxwellovi enačbi skozi tenzor elektromagnetnega polja	277
14.13. Dualni tenzor elektromagnetnega polja	278
14.14. Še dve Maxwellovi enačbi skozi dualni tenzor elektromagnetnega polja	279

14.15. Koviariantna oblika Lorentzove sile	281
14.16. Tenzor napetosti elektromagnetnega polja	283
14.17. Komponente štiridimenzionalnega tenzorja napetosti	284
14.17.1. Tenzor napetosti elektromagnetnega polja in ohranjevalni zakoni	285
14.17.2. Gostote toka gibalne količine in energije	286
14.18. Gibalna enačba klasične teorije EM polja	287
14.18.1. Tenzor toka gibalne količine	288